

WIAD. ENTOMOL. T. 10, NR 2:
POZNAŃ 1991

MATERIAŁY HISTORIOGRAFICZNE

Pamięci prof. dr STANISŁAWA FRANCISZKA ADAMCZEWSKIEGO
(1909–1987)

In Memoriam prof. dr STANISŁAW FRANCISZEK ADAMCZEWSKI
(1909–1987)

GRAŻYNA WINIARSKA

Instytut Zoologii PAN, ul Wilcza 64, 00-679 Warszawa

Profesor STANISŁAW FRANCISZEK ADAMCZEWSKI, syn STANISŁAWA i JANINY z JANKIEWICZÓW, urodził się 20 września 1909 r. w Warszawie. Ukończył studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, uzyskując w 1939 r. tytuł magistra filozofii w zakresie zoologii. Stopień doktora nauk matematyczno-przyrodniczych z zakresu zoologii otrzymał w 1950 r. na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej za rozprawę: „Motyle minujące na tle naturalnych środowisk Parku Narodowego w Białowieży”. Tytuł profesora nadzwyczajnego przyznano mu w 1954 r. W 1980 r. odszedł na emeryturę. Zmarł 14 maja 1987 r. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 348, rząd 2, grób 1).

Prof. ADAMCZEWSKI interesował się entomologią systematyczną i stosowaną już w wieku młodzieńczym. Od 1926 r., w czasie wolnym od nauki, odbył w Państwowym Muzeum Zoologicznym (PMZ) pod kierunkiem dra J. KREMKYEGO bezpłatną praktykę w zakresie pracy terenowej, zbierania i preparowania materiałów oraz tworzenia i konserwowania zbiorów entomologicznych. Pracę zawodową rozpoczął w 1929 r. w Stacji Ochrony Roślin w Warszawie. W kwietniu 1930 r. podjął pracę w PMZ, w którym (mimo zmian profilu badawczego i nazwy placówki) pozostał do końca życia.

Prof. S. F. ADAMCZEWSKI (Białowieża, październik 1961 roku)

Fot. T. Płodowski

Prof. S. F. ADAMCZEWSKI (Białowieża, october 1961)

Był zatrudniony na stanowiskach: asystenta kontraktowego PMZ (1930–1939), kustosa PMZ (1945–1954), samodzielnego pracownika naukowego PMZ, następnie Instytutu Zoologicznego (IZ) Polskiej Akademii Nauk (1954–1959), kierownika Pracowni Lepidopterologicznej IZ PAN (1959–1972), samodzielnego pracownika naukowo-badawczego IZ PAN (1973–1979). Kilkakrotnie brał udział w wyprawach naukowych na Półwysep Bałkański. Odbył roczny (X 1946 – IX 1947) staż naukowy w British Museum.

Na szczególną uwagę i uznanie zasługuje ofiarność, zaangażowanie i odwaga prof. ADAMCZEWSKIEGO w ratowaniu zbiorów PMZ, w momentach ich zagrożenia.

W czasie pożaru PMZ w nocy z 1 na 2 listopada 1935 r. wykazał ogromną odwagę i przytomność umysłu. Przebywając stale na najbardziej zagrożonych odcinkach akcji ratowniczej przyczynił się do uratowania i zabezpieczenia znacznej części cennych materiałów naukowych.

W czasie II wojny światowej, po powrocie z niewoli niemieckiej w marcu 1940, pracował w PMZ w konspiracji przed władzami niemieckimi, pełniąc (oczywiście nieoficjalnie) obowiązki kustosa w dziale motyli. W czasie powstania warszawskiego aktywnie uczestniczył w ochronie placówki przed skutkami działań wojennych, toczących się w pobliżu PMZ. Po przymusowej ewakuacji z Warszawy

w październiku 1944 r. zgłosił się w Krakowie do ówczesnego polskiego kierownika PMZ, dra K. TARWIDA i w porozumieniu z nim, w celu ratowania majątku PMZ, przyłączył się do ekipy Komitetu Ratowania Mienia Kulturalnego Warszawy, zorganizowanego przez Radę Główną Opiekuńczą w Pruszkowie koło Warszawy. Zajmował się ewakuacją zbiorów PMZ do stycznia 1945 r. Natychmiast po wyzwoleniu Warszawy udał się pieszo do Lublina, gdzie przedstawił sprawę zabezpieczenia ocalałego mienia PMZ w Polskim Komitecie Wyzwolenia Narodowego.

Profesor ADAMCZEWSKI był jednym z najwybitniejszych polskich lepidopterologów. Zajmował się różnymi zagadnieniami związanymi z systematyką, bionomią oraz powiazaniami motyli ze środowiskiem biotycznym i abiotycznym. Prowadził intensywne badania faunistyczne zarówno w naturalnych zbiorowiskach roślinnych (np. w Puszczy Białowieskiej), jak i w środowiskach przekształconych pod wpływem gospodarki człowieka (badania nad składem gatunkowym motyli w śródmieściu Warszawy). Wiele lat poświęcił wszechstronnym studiom nad zjawiskiem migracji motyli. Niestety, tylko nieznaczna część jego dorobku naukowego została opublikowana. Do szczególnie cennych zaliczyć należy jego prace z dziedziny systematyki piórolotków (21) i bionomii motyli minujących (19).

Materiały zebrane przez prof. ADAMCZEWSKIEGO znajdują się w zbiorach Instytutu Zoologii PAN. W Łomnej pod Warszawą przechowywany jest, między innymi, ogromny zbiór motyli z Puszczy Białowieskiej z lat: 1960–1973. Materiały te zostały oznaczone i będą wkrótce opublikowane. Motyle zbierane w Warszawie i jej kolicach są przechowywane w budynku IZ PAN w Warszawie. Niestety, znaczna część tego zbioru uległa zniszczeniu. Pozostała jednak obszerna dokumentacja, sporządzona przez prof. ADAMCZEWSKIEGO. Obecnie prowadzone są intensywne prace nad tym zbiorem, a ich celem jest przygotowanie materiałów warszawskich do publikacji.

Profesora ADAMCZEWSKIEGO poznałam kilka miesięcy po rozpoczęciu przeze mnie pracy w IZ PAN. Po pewnym czasie zaprzyjaźniłam się z Nim. Był dla mnie zawsze życzliwy i wyrozumiały. Nigdy nie odmówił mi swojej rady i pomocy, zarówno w sprawach zawodowych jak i prywatnych. I takim pozostanie w mojej pamięci.

PUBLIKACJE prof. S. F. ADAMCZEWSKIEGO

1. ADAMCZEWSKI S., 1935/1936: Dwie wycieczki motylarskie na Podole. Pol. Pismo Entomol., **14/15**: 324–331.
2. ADAMCZEWSKI S., 1935/1936: Przyczynek do znajomości motyli Mazowsza. Pol. Pismo Entomol., **14/15**: 332–335.
3. ADAMCZEWSKI S., 1936: Pojawy motyli w okolicach w roku 1934. Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., **2**: 305–313.
4. ADAMCZEWSKI S., 1936: Badania nad morfologią gatunków rodzaju *Cnephasia* CURT. (*Lep. Tortricidae*) oraz nad rozmieszczeniem ich w Polsce. Ann. Mus. Zool. Pol., **11**: 263–294.
5. ADAMCZEWSKI S., 1936: Uwagi o *Phalonia rutilana* Hb. (*Lep. Tortricidae*). Ann. Mus. Zool. Pol., **11**: 327–334.
6. ADAMCZEWSKI S., 1936: *Tortricidae* Tatr polskich (*Lepidoptera*). Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., **2**: 453–481.
7. ADAMCZEWSKI S., 1938: Uzupelnienia i sprostowania do fauny motyli Polski. Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., **3**: 235–239.

8. ADAMCZEWSKI S., 1939 W sprawie odrębności rodzajów *Oxyptilus* ZELLER i *Capperia* TUTT (*Lepidoptera*). Ann. Mus. Zool. Pol., **13**: 259–268.
9. ADAMCZEWSKI S., 1939: Przyczynek do znajomości fauny motyli Podola Polskiego. Fragm. Faun. Mus. Zool. Poll., **4**: 159–209.
10. ADAMCZEWSKI S., 1939–1948: Materiały do poznania piórolotków. II. *Capperia trichodactyla* (DENIS et SCHIFFERMÜLLER), 1775, w Polsce. (*Lep.*, *Alucitidae*). Pol. Pismo Entomol., **18**: 142–155.
11. ADAMCZEWSKI S., 1939–1948: Pracownia lepidopterologiczna i zbiory motyli w Państwowym Muzeum Zoologicznym. Pol. Pismo Entomol., **18**: 225–247.
12. ADAMCZEWSKI S., 1939–1948: Rzut oka na zmiany w faunie Warszawy i okolic wywołane przez wojnę. Pol. Pismo. Entomol., **18**: 268–275.
13. ADAMCZEWSKI S., 1947: Notes on the *Lepidoptera* of Poland. Entomologist, **80**: 102–106, 133–136.
14. ADAMCZEWSKI S., 1948: An addition to the knowledge of the form *Capperia*. C. R. Acad. Pol. Cl. Math. Nat., Kraków, **8/10**: 17.
15. ADAMCZEWSKI S., 1949: Materiały do poznania piórolotków. III. *Capperia fusca* (HOFMANN), 1898, w Polsce. (*Lep.*, *Alucitidae*). Mat. Fizjogr. Kraju, Kraków, **17**: 1–11.
16. ADAMCZEWSKI S., 1949: Przyczynek do poznania fauny motyli minujących Mazowsza. Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., **6**: 11–33.
17. ADAMCZEWSKI S., 1950: Notatki lepidopterologiczne. II. Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., **6**: 95–110.
18. ADAMCZEWSKI S., 1950: Motyle minujące na tle naturalnych środowisk Białowieskiego Parku Narodowego. Ann. UMCS, Sect. C, Lublin, **4**: 134–195.
19. ADAMCZEWSKI S., 1950: Uzupełnienia i sprostowania do fauny motyli Polski. II. Pol. Pismo Entomol., **20**: 75–93.
20. ADAMCZEWSKI S., 1951: On the systematics and origin of the generic group *Oxyptilus* ZELLER (*Lep. Alucitidae*). Bull. Brit. Mus. (Nat. Hist.), London, **1**: 303–387.
21. ADAMCZEWSKI S., 1951: Łuskoskrzydłe Śródmieścia Warszawy (*Lepidoptera*). Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol., **6**: 111–128.
22. ADAMCZEWSKI S., 1955: Zagadnienie regionalizacji faunistycznej Polski na tle fauny owadów. Pol. Pismo Entomol., **24**: 123–155.
23. ADAMCZEWSKI S., 1956: Potrzeba, możliwości i perspektywy badań biologicznych w naszych parkach narodowych i rezerwatach. Kosmos Ser. A Biol., **5**: 552–558.
24. ADAMCZEWSKI S., 1959: Omówienie artykułu dra H. B. D. KETTLEWELLA pt. „Nowe poglądy na przemysłowy melanizm u motyli w świetle badań genetycznych”. Kosmos Ser. A Biol., **4**: 353–355.

25. ADAMCZEWSKI S., 1960: Badania nad dynamiką zmian entomofauny i ich znaczenie dla gospodarki narodowej. *Pol. Pismo Entomol.*, **3-4** (19-20): 151-156.
26. ADAMCZEWSKI S., 1962: Materiały do poznania wędrówek motyli w Polsce. I. *Fragm. Faun.*, **9**: 373-389.
27. ADAMCZEWSKI S., 1964: Materiały do poznania wędrówek motyli w Polsce. II. Jesienne pojawy i migracje motyli w Warszawie i Białowieży w latach 1961 i 1962. *Fragm. Faun.*, **11**: 319-374.
28. ADAMCZEWSKI S., 1966: Materiały do poznania wędrówek motyli w Polsce. III. *Fragm. Faun.*, **12**: 413-427.
29. ADAMCZEWSKI S., 1967: Remarks on some larch-feeding Tortricids. *Ann. Zool.*, **25**: 367-371.

SUMMARY

The paper contains a short outline of biography of prof. dr STANISŁAW F. ADAMCZEWSKI – one of the most outstanding Polish lepidopterologists of the XXth century. There are shortly described his activities in lepidopterology, as well as information is given on the contents and side of storage of his collections. A list of 29 publications includes the most important papers by prof. ADAMCZEWSKI.